

Nazymske mysle

**Trawa wuschnyje, kwětka zwjadnje,
ale słowo našeho Knjeza wostanje
do wěčnosće.**

Jezaja 40,8

Na zemi je wšitko zachodne. Runje nětko, w nowembru, nam to stwórba tak nazornje před woči staja. Spěwanje ptačkow je womjelknyło. Trawa je zwjadnyta a kwětki su swoje kćenja zhubili. Po mokrym lěću a złotej nazymje pada zežołtnjene lisćo ze štomow. Nahe steja naše lěsy, w kotrychž wobchowaja jenož jehlinowe štomy swoju zeleń.

W pózdnej nazymje móže nam styskno we wutrobje być, dokelž nas tutón počas na to dopomina, zo je wšitko na zemi zachodne. Kaž so rjanosć stwórby pomínje, tak tež wšitka krasnosć čłowskeho žiwjenja. Rjane bě žiwjenje w nalěću, w bujneje młodosći stwórby, hdyž so wona w najkrasnišich barbach a kćenjach pokazowaše. Kak rjane bě lěćo, hdyž płody zrawjachu a žně so přihotowachu! Nětko pak dožiwjamy spad a wottwar.

Našemu basnikkej Handrijej Zejlerjej bě nazyma čas, kotryž zbudzi styskne mysle, tola žanu zrudobu. Znajemy jeho spěw „Ha widžu-li ptačata ćahnyc“, w kotrymž wopisuje na mišterske wašnje, kak so stwórba na zymski spar hotuje. Tola nazyma njebě jemu přičina k zadwělowanju. Jako wěriwemu křesćanej běše jemu tutón počas dopomnjeće na Božu wěčnosć. Nad stwórbu, kotraž so po swojim zakonju nazymu na zymski spar přihotuje, wupřestrěwa so wyši swět, kotryž njeznaje pomínjenja a njeměra. Hdyž ptačata ćahnju a lisćowcy štom so žolći, chce myslička we hwězdach swój dom pytać. Hdyž mróćele ćahnju, hdyž je łuka płowa a lěs nahi, chce čłowska mysl křidła měć, zo by so pozběhowała nad zymski swět. Hdyž lehnu so w zahrodže po přerich zmjerkach kwětki, zo bychu do zymskeho spara padnyli, tak so duša hotuje na to, zo by w nadzemskej swěće piła w žórle pokoja.

Foto: J. Maćij

Wobraz zachodnosće wšeho zemskeho: spadane pohrjebnišćo w Rownom w lěće 1985

Njeměrný je čłowski duch, kotryž njenamaka nihdže na zemi swój doskónčny statok. Hakle pola Boha w jeho wěčnosći namaka myslička spokojenje a měr.

Handrij Zejler běše žiwý ze Swjatym pismom. Profet Jezaja pisa wo tym, kak so wšitko zemske pomínje. Trawa wuschnyje w Palestinje po horcych wětrach, kiž z pusciny do kraja wěja. Kwětki zwjadnu spěšnje w horcoće slónca. Stwórba je špihel našeho žiwjenja, kotraž so nahle pomínje, hdyž je jeho čas wotběžał. Tola Jezaja wě wo tym, zo pozběhuje so nad zemju Boži swět. Bože słowo traje do wěčnosće, dokelž je Bóh sam wěčný. Profet njeměješe hišće dokładnišeje wědy wo Božim kralestwje. Hakle w Nowym zakonju namakamy bliše wujasnjenja wo swěće, kotryž so pozběhuje nad wšitkej stwórbu. Japoštoł Pawoł pisa: „Hdyž potorha so naša zem-

ska chěža, tutón stan, tak mamy twarjenje wot Boha, dom, kiž njeje z rukomaj sćinjeny a je wěčný w njebjesach.“ To je cyle blisko temu, hdyž pěsnješe Handrij Zejler wo žadosći za statokom, kotryž njenamaka pućowaca duša tu na zemi, ale w tonym Božim swěće. Njezachodny dom čaka na nas. Tehodla njeboji so Pawoł zahinjēja. „My pak smy dobreje nadžije a zwolimy radšo, z čěta wuńć a doma być pola swójeho Knjeza.“ (2 Kor 5,1.8)

Dom je za nas přihotowany, statok nad wšemi zymskimi statokami. Měr po wšem njeměrje, njezachodnosć po zachodnosći. Budžmy tuž dobreje nadžije, tež hdyž dožiwjamy nětko zachodnosć a spadanje. Bóh je knjez nad našim zachodnym žiwjenjom, pola njeho namakamy měr a wěčný wotpočink.

Jan Malink

Hódančko wo myto: „Ličbowa“ róla

Lube džěci!

Deleka widźíce „ličbowu“ rólu. Tu pak je tola něšto wopaki! Haj, nic ličby, ale słowa dyrbyja na róli stać. Potom ma snano podobnosć z pismowej rólu, kajkuž ju před 2 000 lětami za čas Jezusa a hižo prjedy wužiwachu. Tehdom piše so wšitko z ruku na papyrusowe abo pergamentowe róle, wězo hebrejsce. Tak so knihi Stareho zakonja kaž tež psalmy přeco dale dawachu. Tež scenja Noweho zakonja pisachu ewangelisća

na tajke pismowe róle.

Zo bychmy napis na róli wučitać móhli, dyrbyja so ličby do pismikow přeměnić. To je waš nadawk při tutym hódančku.

K přirjadowanju pismikow jednotliwym ličbam trjebaće spočatk 23. psalma. Namaće jón w nowych Spěwarskich. Napisajće spočatne sady psalma nad ličby. Při tym wotpowěduje kóždy pismik jednej ličby („dž“ je jedyn pismik a tuž jedna ličba).

1 2 3 4 5 3 4 6 7 3 8 9 10 11 12 13

2 9 2 14 15 14 6 2 16 5 16 2 3 4 5 6 17 3 16

18 7 2 8 9 10 4 6 3 4 2 9 5 4 19 4 2 4 3 20 16 21 4

9 18 3 4 22 4 6 3 4 1 15 4 13 10 11 18 4 3 18 23 22 4

18 7 2 18 23 1 24 4 18 14 6 23 3 16 25 16 26 16

Takle namakane pismiki zapisajće na městno wotpowědnych ličbow na papyrusowej róli. Nětko wučitaće w kóždej lince róle jedne słowo. Wuhódane wosom słowow přirjadujće scěhowacym prašenjam:

1. Kak so přewodźerjo Jezusa hišće mjenuja?
2. Štó wjedžeše israelski lud z Egyptowskeje?
3. Kak rěka nalětni cyrkwinski swjedzeń?
4. Znaješ hinaše słowo za „wěki“?
5. Kotry profet běše na so palacym wozu do njebjes po puću?
6. Do kotreho města poda so Pawoł mjez druhim?
7. Kak mjenuje so čitanje na kemšach?
8. Kak rěka židowski postrow?

26 9 19 23 6

18 16 15 23 6 2 14 21 12

6 7 3 5 9 10

4 8 14 10 11 23 19 9

18 17 15 2 23 10 6

4 19 14 3 9

3 16 11 13 12

1 23 13 14 2 11

Hdyž sće słowa prawje přirjadowali, wučitaće na papyrusowej róli z tołstočišćanych ličbow-pismikow dvě słowje. Tutej napisajće hromadže ze swojim mjenom a adresu na póštowu kartu a pósćelće ju hač do 22. nowembra na redakciju Pomhaj Bóh (Trudla Malinkowa, Goethowa 40, 02625 Budyšin).

Z prawje wuhódanych dopisow wulosuje redakcija dobyčerku abo dobyčerka. Holce abo hólcej připósćele so potom wosebite myto.

Wjele wjesela a zboža při hódanju.

Gabriela Gruhlowa

Přewodnik po cyrkwjach

W Budyskim nakładnistwje Lusatia je wušoľ přewodnik po ewangelskich Božich domach mjez Kinsporkom a Wósporkom. Bohaće z fotami wuhotowana kniha je za 14,90 euro we wosadach a regionalnych kniharnjach na předań.

Maćična akademija

Wo serbskich stawiznach města Kamjenc přednošuje štwórtk, 24. nowembra, w 19.30 hodź. w Budyskim hosćencu „Wjelbik“, Žitna 7, historikar Friedrich Pollack z Lipska. Z Kamjenca pochadźacy młody wědomostnik předstaji swoje slědženja k temje „Kamjenc po serbsku. Über Kamenz, Lessing und die Sorben“. Přednošk je w němskej rěči, zastup je darmotny. Wšitkich zajimcow wutrobnje přeprošuje

stawizniska sekcija Maćicy Serbskeje

Rakečanska Bjesada

Rakečanska Bjesada přeprošuje pjatk, 25. nowembra, do farskeje bróznje w Rakecach na přednošk dr. Ludwiga Ele wo wuwicu serbskeho rěčneho a sydlenkeho teritorija. Započatk je w 19.00 hodź. Zajimcy su wutrobnje wítani. **G. Holder**

Pósćelće nam modlitwy!

Zhromadna modlitwa je wjele džěcom zepěra. Tola próstwu a džak před Bohom do słowow skłasc njeje scyła tak lochko. Knižka z wuběrom rańšich a wječornych pačerjow, pačerjow do jědže a po njej, modlitwow we wosebitych situacijach kaž w chorosći atd. móhła džěcom při tym k pomocy być. Někotre pačerje su we Wosadniku, w Spěwarskich a druhdže wozewjene. Džědojo a wowki, starši abo kubtarki w pěstowarni pak znaja husto hdy dalše hrónčka. A snano sće sej wy, lube džěci, nimo toho rjane modlitwy same wumyslili. Prošu pósćelće nam swoje modlitwy, zo bychmy je do mjenowaneje knižki přiwać móhli, a to hač do 30.11.2011 na adresu:

Ludowe nakładnistwo Domowina
Sukelnska 27 / Tuchmacherstr. 27

02625 Budyšin / Bautzen

e-mail: modlitwy@domowina-verlag.de

Na pilnych zapóslarjow čakaja wězo maće myta: Mjez wšěmi wulosujemy tři rjane knihi ze Smolerjec kniharnje. **LND**

200lětny narodninski jubilej fararja Jana Kiliana

Fararja, kěrlušerja a wupućowarja hódnje wopominali

Ewangelsko-lutherski farar, serbski kěrlušer a wjednik serbskeho wupućowanja do Ameriki Jan Kilian narodži so 1811 w Delanach pod Čornobohom, potajkim lětsa před 200 lěta. Tole běše serbskim towarstwam, wosadam a institucijam přiležnosć, wěnować jemu wjacore zarjadowanja. Tute

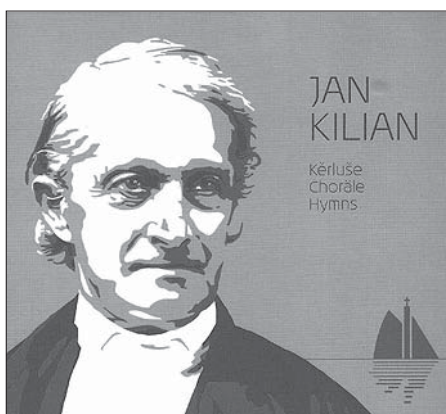
wotměchu so wot štwórtka, 22., hač do njedzele, 25. septembra, w Budyšinje a na městnach Kilianoweho skutkowańa w Bukecach, Wukrančicach a Kotecach. W Texasu wopominachu Jana Kiliana z wosebitymi zarjadowanjemi 20. a 21. oktobra w uniwersiće Concordia w stolicy Austinje.

CD z kěrlušemi Jana Kiliana

W Smolerjec kniharni w Budyšinje předstaji so štwórtk do wědomostneje konferency CD „Jan Kilian. Kěrlušy – Choräle – Hymns“. Ideju za nju měješe Trudla Malinkowa, kiž je móhla za zhotowjenje CDje wurjadnych partnerow zdobyć. Woni běchu na tutym wječoru 22. požnjena do Budyskeje serbskeje kniharnje přišli, zo bychu na prašenja moderatorki Liany Bertók, kiž bě cyłkowny management Kilianoweje CDje ze swojej hudźbnej agenturu Konsonanz přewzała, wěcywustojnje wotmołwili. A 30 hosći wječorka scěhowaše z wulkim zajimom wuwjedzenjam, kiž zamó moderatorka ze swojimi wušiknje do čerwjeneje nitki splećenymi prašenjami wuwabić. Za hudźbnicu Lianu Bertókowu je wudaće tuteje CD zdobom mały jubilej, přetož je to dwaceta, kiž je ze swojej agenturu produkowała.

Na dzeń před jednym lětom, 22. požnjena 2010, su so wuhotowarjo zarjadowanjow k 200. narodninam Jana Kiliana přeni raz schadźowali a sej jednotliwe předewzaća dorěčeli. Nadawk, CD z jeho kěrlušemi wudać, přewza Serbske ewangelske towarstwo. Zo by so skutkowanje a tworjenje Kiliana šěršej a mjzynarodnej zjawnosći spřístupniło, nasta w redakciji Trudle Malinkoweje wobšěrny booklet z informacijami wo Janje Kilianu jako lutherski farar, serbski kěrlušer a załožer ameriskeho Serbina. Za přebasnenje Kilianowych tekstow do němskeje a jendzelskeje řeče poradži so jej zdobyć Kita Lorenca z Wuježka a Geralda Stona z Oxforda. Dalšich dwanaće tekstow staj do jendzelsčiny interlinearnje přeložili Viera Buzgova a Milan Pohonč, přebasnił je tute teksty Američan Martin Doering. Tak hodža so w serbskej řeči nahrawane kěrlušy w němskej a jendzelskej řeči scěhować. Zdobom su wšě dalše teksty bookleta w třoch řečach podate.

Temam wotpowědujo je moderatorka wječorka wujimki z Kilianowych kěrlušow do rozmołwy spletla. Po sluchanju štučki kěrlušy „To krasne słowo“ je so na přikład basnika Kita Lorenca woprašala, hač wobsteji mjez nim a před 200 lěta rodzenym

CD z 22 kěrlušemi Jana Kiliana

Janom Kilianom wěste dušine přiwuznistwo, přetož za nju su přebasnenja do němskeje řeče jimace. Na to mjenješ Kito Lorenc z posměwkow, zo wšak leži mały spjaty jězor mjez Kilianowej ródnej wjesku Delany a Wuježkom pod Čornobohom, hdžež Lorenc bydlil. Skedźbni w tutym zwisku na stajnje znowa w serbskej literaturje so jewjacu metafru wo morju, kupje a ló-

dži, kiž tworil tež titul jeho w lěće 2004 wudateje antologije serbskeho basnistwa „Das Meer Die Insel Das Schiff“, a přida, zo drje je Čišinski při swojim basnjenju lódž tróšku zanjechał, za to pak ju Kilian čím bóle zblížil.

Chórowy nawoda Friedemann Böhme nawjaza w swojich wuwjedzenjach na basniku kwalitu Kilianowych twórbow, kiž žadaja sebi rjanosć a wuraznosć zwukow. Wo to postarašaj so tež mladaj zwukowaj mištraj Michael Thumm a Bettina Bertók, kotraž staj při nahrawanju wot 20. do 24. junija 2011 w Budyskej Michałskej cyrkwi kóždy wopačny zwuk słyšaloj. A njebě runjewon lochko gymnazialny chór 1. serbskeje kulturneje brigady a profesionelnych spěwarjow SLA do jedneho cyłka zwjesć, štož přida spěwar a korektor serbskeje řeče Pětr Cyž.

Lianje Bertók bě při produkciji kěrlušow wažne, zo so to tradiciske zdžerži, bjezteho zo wone artificiołnje, to rěka kumštne, klinča, a zo hodža so derje sobu spěwac. Zo by nastal začičsć wosady, njejsu spě- →

Na předstajenju CD z kěrlušemi Jana Kiliana w Smolerjec kniharni přepoda John Petrik wot Załožby za serbski lud (naprawo) superintendentej Janej Malinkej a dalšim na produkciji CD wobdžělenym awtorske eksemplary.

Foto: C. Ratajczakowa

200lětny narodninski jubilej fararja Jana Kiliana

⇒ warjo po hłosach rjadowani stali, kaž je to při chórowym spěwanju hewak z wašnjom. Sydom kěrlušow přednjese solist Gerald Schön jako hižo znaty interpret Kilianowych kěrlušow. Jeho mandželska Oksana Weingardt-Schön spěwy na piščelach přewodža. Za sydom chórowych twórbow měješe piščelowu instrumentaciju Feliks Brojer, kiž studuje na Wysokej šuli za cyrkwinu hudźbu w Drježdžanach a kiž je wot lěta 2005 stajny zastupjer organista katolskeje tachantskeje wosady swj. Pětra w Budyšinje.

Za CD je superintendent Jan Malink wubrať 22 spěwow Kiliana, z teho 17 originalnych twórbow – mjez nimi wšitkich džewjeć ze swójskej melodiju Kiliana – a pjeć přeložkow němskich kěrlušow do serbsčiny. Zrjadowať je twórby do scěhłowacych temow: credo Jana Kiliana, hłuboke nabožne dožiwjenje, cyrkej, wšedny dzeń, smjerc a wěčne žiwjenje. (booklet str. 8–9)

Spodobne grafiske wuhotowanje z 92 stronami jara wobšěrneho bookleta je so Budyskemu grafikarjej Ralfej Reimannej poradziť. Pódla tekstoweho materiala wuhladamy tež fota a reprodukcije, kaž na přiukad cyrkej w Kotecach, hdžež je nastaťo najwjac Jana Kilianowych kěrlušow, jeho rukopis a row Kilianec swójby w takskej Serbinje na zadnjeje stronje bookleta.

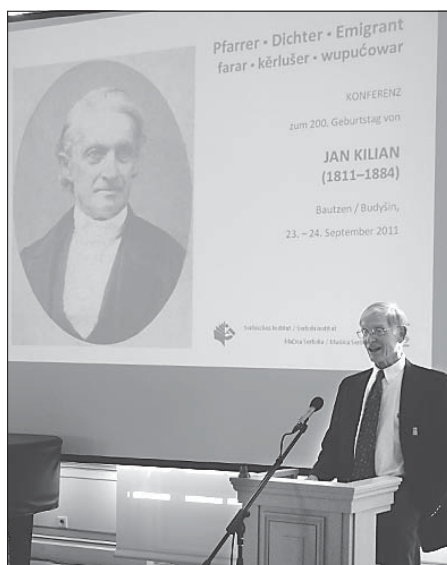
Trudla Malinkowa móžeše na zarjadowanju w Smolerjec kniharni tež hosći z dalokey Ameriki postrowić, kaž prof. Georga R. Nielsena z Rapid City w staće South Dakota, prof. Williama Schumachera ze St. Louisa ze stata Missouri a kuzenkow Charlesa a fararja n. w. Waltera A. Dubeho z Texasa. Posledni zwurazni po předstajenju Kilianoweje CDje: „Mein Herz ist so froh, dass ihr so was gemacht habt.“ Tute wutrobite słowa běchu zasluženy džak za wšech, kiž su wokoło iniciatorki Trudle Malinkoweje k poradenemu wudaću tu teje CD přinošowali. Wězo dyrbeše tež financowanje zaručene być. John Petrik wot Załožby za serbski lud je tutón projekt sobu přewodžať. Wudaťo je CD Serbske ewangelske towarstwo a tak móžeše so tež jeho předsyda Měrćin Wirth wjeselić, wšako je towarstwo šwarnu sumu 8 000 eurow přinošowaťo.

Je to bjezdweľa hódna CD a lubi za jenož 15 eurow wurjadne hnujace hudźbne dožiwjenje. A je to cyłe wosebity dar z wědu wo žiwjenju a tworjenju Jana Kiliana w třoch rěčach. Za to so Trudli Malinkowej a wšem dalšim na produkciji wobdželenym wutrobne džakujemy, přetož bjez jich zhromadneje prócy njebychmy móhli zbóžnosć w nadžiji a krasne słowa w kěrlušach Jana Kiliana na tak dokonjane wašnje dodnić a dožiwić.

Měrana Cušcyna

Wědomostna konferenca

Jubilejne narodniny Jana Kiliana běchu Serbskemu institutej w Budyšinje a Mačicy Serbskej přiležnosć, wěnowať jemu wědomostnu konferencu, na kotrejž měješe so wobjednać jeho wobšěrne skutkowanje. Zarjadowanje wotmě so pjatk 23. a sobotu 24. septembra w Serbskim muzeju w Budyšinje. Jeho wuznam so z tym podšmórny, zo přewza sakskej ministerskej prezident Stanisław Tilich nad nim patronatstwo.

Mjez přednošowarjami na wědomostnej konferency bě ameriski profesor George R. Nielsen, znaty awtor knihi wo wupućowanju Serbow a biograf Jana Kiliana.

Profesor Gilberto da Silva, rodźeny Brazilačan, nětko pak rektor Lutherskeje teologiskeje wysokeje šule w Oberurselu, zahaji pjatk připođnju rjad přednoškow. Wón předstaji nastaće starolutherskeje cyrkweje w Šleskej a w Hornjej Łužicy a zwěsći při tym zapozdžene nastaće wosadow we Wukrančicach a w Klětnom. Pomnikoškitar Arnd Matthes z Wadec předstaji swójbne stawizny Kilianoweho roda na zakładže

wšelakich statokow, kotrež bě swójba we wokolinje Bukej wobsedžaťa. Dr. Jens Buliš, nětko w Chróscicach bydlacy, zaběraše so z teologiju Kiliana, kotruž charakterizowaše jako zapozdženy pietizm z 18. lětsotka. Wón rozjimaše prašenje, hač běše Kilianowy puć wotšćepjenja wot krajneje cyrkweje prawy byť, wšako njemóžeše so potom w Americe sam wšelakich separacijow a pačenjow dowobarać. Prašenje jemu bě, hač

njebě Kilian w tutym dypku zwěsćiť: Du-chi, kotrež běše sam zbudziť, jeho hižo nje-puščichu. Superintendent Jan Malink předstaji Kotečansku peticiju z lěta 1845, z kotrež žadaše sej wjac hač 10 000 Serbow a Němcow wobchowanje zastojnskeje přisahy fararjow a wučerjow. Peticija, kotruž běše Kilian nastorčiť, zbudzi wulku kedžbnosć w zjawnosći a bu wobšěrnyje w sakskej sejmje wobjednana. W stawiznopisu pak so na nju nimale dospołnje zaby.

Sobotu wěnowaše so profesor Ludger Udolph z Drježdžanskeje Techniskeje universy Kilianeje jako pěsnjerjej. Mnohe jeho basnje a kěrlušy přesahuja po mocy wuprajenja a we hłubokosći začuwanja twórby jeho rowjenka Zejlerja. Trudla Malinkowa předstaji Kilianowe skutkowanje we Wukrančicach a w Klětnom, hdžež měješe so Kilian z mnohimi zadžewkami bēdžić. Nimo skromnych wosobinskih poměrow – swójba wučerja Dučmana a Kilianowa swójba dyrbejšej sej wobydlenje na farje dželić – běchu to rozestajenja z wokolnymi fararjami a z cyrkwinskeje wyšnosću we Wróclawju, kiž wobkrućichu Kilianowe hórke słowa wo skutkowanju „mjez černjemi“. Profesor Joachim Bahlcke ze Stuttgarta rysowaše wupućowanje ze Sakskeje w 19. lětsotku. Ludžo pytaču hłownje za lěpšej eksistencu w dalokich krajach, tola tež dalše faktory kaž nabožina běchu sylne přičiny wupućowanja. Rachel Hildebrandt z USA je so ze stawiznami Kilianec swójby w Americe zaběraťa a rysowaše wosebje dońt pjeć dželić Jana Kiliana. Profesor George R. Nielsen, kotryž bě w sydomdžesatych lětach zašeho lětsotka ze swojej knihu „In Search of a Home“ zahajiť načasne slědženja wo stawiznach serbskeho wupućowanja, přednošowaše wo Kilianowym tolerantnym wobchadženju z ewangelskimi fararjami we wokolinje Serbina, tež hdyž njewotpowědowachu cyłe jeho teologiskim nahladam. Najwjete rozestajenja měješe z Gottfriedom Lejnikom, rodźenym Delnjoserbom, kiž na- ⇒

W přestawce rozmołwještaj so wopytowarjej konferency Charles Dube z Texasa (nalěwo) a Gunther Dube z bliskosće Hannovera.

Foće: E. Sprigade, C. Ratajczakowa

200lětny narodninski jubilej fararja Jana Kiliana

Po wotewrjenju pućowanskeje wustajeńcy wo Janu Kilianu w Budyskim Serbskim muzeju sej ju wopytowarjo ze zajimom wobhladachu.

Foće: E. Sprigade

⇒ chwilnje w jeho wosadze jako wučer skutkowaše. Profesor William Schumacher z lutherskeje uniwersity w St. Louisu, Missouri, přepytowaše zwiski Kiliana k wjednikkej lutherskeje cyrkwyje Missouriskeje synody Ferdinandej Waltherej. Hačrunjež so w samsnym léce narodžištaj a w samsnym času w Lipsku studowaštaj, so po wšěm zdaću wosobinsce njeznaještaj. Tuž su hišće dalše slědženja nastupajo Kilianowy Lipsčanski čas trěbne. Profesor David Zersen z Austina wěnowaše so daleskutkowanjju Kilianoweho namrěwstwa w USA hač do přitomnosće.

Jedne z centralnych prašenjow konferency běše, hač zwrěšci Kilian ze swojim žiwjenskim sonom, natwarić serbsku luthersku wosadu. Jasneje wotmołwy so nje-namaka. Na jednym boku steja jeho hórke nazhonjenja w Serbinje, hdžež so husćišo žedžeše za swojej Kotečanskej faru. Samo na cyrkwinisku wyšnosć w Budyšinje so wobroći, zo by ta jemu pomhała při namakanju farskeho zastojnstwa we Łužicy. Na druhim boku steja jeho trajne wuspěchi: To su za nas Serbow w přěnim rjedže jeho basnje a kěrlušy a za lutherskich křesćanow załoženje wjacorych wosadow, kiž su hač do džensnišeho žiwe. Tak namakaja so w Kilianowym kaž najskerje w kóždym čłowjeskim žiwjenju wuspěchi a zwrěšćenja.

Wustajeńca a koncert

Zarjadowarjo běchu so wo bohaty program wokoło konferencnych dnjow postarali. Budyski Serbski muzej bě hromadže z Maćicu Serbskeje pućowanskeje wustajeńcy wo Kilianu wuwil, kotraž so pjatk wječor wotewri. Štyri płachty informuja z wobrazami a trojorčnym tekstom wo Kilianu ja-

ko fararju, kěrlušerju a wupućowarju. Přehladku iniciěrowało a so wo jeje realizaciju postaralo bješe dr. Ines Kellerowa a Andrea Pawlikowa, teksty napisała a wobrazowy material dodawała bě Trudla Malinkowa. Dotalne wothłosy hižo pokazuja, zo storči wustajeńca na šěroki zajim w Serbach kaž w Němcach.

Tehorunja pjatk wječor předstaji so na žurli Serbskeho muzeja zwukowa kolaža „Čišina“ awstralskeho komponista Colina Blacka z lěta 2010. Komponist Juro Mětsk rysowaše w zawodnych słowach wumělske zapołoženje tutěje njezwučeneje zestawy hudźby, rěčaneho słowa a wšelakich zwukow.

Sobotu nawječor wobhladachu sej referenća konferency Kilianowy ródny dom w Delanach pod Čornobohom, prjedy hač so do Bukec na Swjedžen serbskeje poezije podachu.

Trojorěčne kemše

Njedzelu wuhotowaše lutherska wosada we Wukrančicach trojorěčne swjedzenske kemše, kotrež běše přihotował superintendent Michael Voigt jako wosadny farar. Serbske běše čitanje epistole a serbske běchu tež modlitwy, přednesene wot Serbskeho superintendenta. Modlitwy běchu wzate z agendy, kotruž běše Jan Kilian 1883 za swogeho syna Hermanna spisał, jako tutón farske zastojnstwo w Serbinje přewza. Serbski běše tež džěl kěrlušy „Dobre dary na zemi“, kotryž zaspěwa we wuběrnej fonetice kantorka Wukrančanskeje wosady Katharina Hänel z Duboho. Trudla Malinkowa přednjese žiwjenjoběh Jana Kiliana, kotryž běše tutón jako starc sam napisał. Předowanje měješe profesor Gilberto da Silva z Oberursela. Tójšto Serbow wobdžěli so na kemšach a wuži tuž skladnosć, wopytać Boži dom, w kotrymž je Kilian serbsce předował. Po kemšach ⇒

Komponist Juro Mětsk poda zawod do zwukoweje kolaže „Čišina“ awstralskeho komponista Colina Blacka.

Kemše we Wukrančicach wuhotowachu zhromadnje superintendent Michael Voigt z Wukrančic, dr. David Zersen z Austina w Texasu, Serbski superintendent Jan Malink z Budyšina a profesor Gilberto da Silva z Oberursela (wotlěwa).

Foto: C. Ratajczakowa

200lětny narodninski jubilej fararja Jana Kiliana

⇒ přeprisy Wukrančanska wosada swojich hosći na wobjed. Wottud podachu so zhromadzeni do Kotec na poswjećenje Kilianoweho pomnika.

Poswjećenje pomnika

Nahladna ličba wopytowarjow – naličichu jich něšto wjac hač sto – zhromadzi so njedzelu, 25. septembra, před Kotečanskej cyrkwju. Na něhdyšim kěrchowje wokolo Božeho doma, hdžež bě Kilian hišće swojich wosadnych k poslednjemu wotpočinkej přewodzał, wupřestrěwa so nětko derje hladany trawnik. Wuchodnje cyrkwyje bě so na iniciatiwu Serbskeho ewangelskeho towarstwa postajił pomnik za Jana Kiliana, naćisnjeny wot Budyskeho grafikarja Ralfa Reimanna a zhotowjeny w Haasec kamjenječasarni w Budyšinje.

Pomnik dopomina na łódź, z kotrejš su so wupućowarjo do Ameriki podali. Zdo-

Budyski grafikar Ralf Reimann rozloži přitomnym wot njeho naćisnjeny pomnik za Jana Kiliana.

Po wotkryću pomnika za fararja Jana Kiliana při cyrkwi w Kotecach postrowištaj přitomnych Walther a Charles Dube (wotlěwa) z Texasa. W mjenje tamnišeho serbskeho towarstwa Texas Wendish Heritage Society přepodaštaj Serbskemu ewangelskemu towarstwu pjenježny dar za pomnik.

Fota: E. Sprigade

Spěwar Gerald Schön, na pišćelach přewodžany wot swojeje mandželskeje Oksany Weingardt-Schön, zanjesje w Kotečanskej cyrkwi kěrłuše Jana Kiliana.

bom předstaji žiwjensku łódź čłowjeka, kotraž – kaž w spěwje Kiliana rěka – je po strašnej jězbyje přez morjo žiwjenja po puću do přistawa wěčnosće. Na z křižom krónowanym sčezoru je napisane mjeno „Jan Kilian“ a jeho wuznam: „Lutherischer Pfarrer – Serbski kěrlušer – Founder of Serbin“. Na płachtomaj namakaja so žiwjenske daty Kiliana a jeho najstawniše hrono: „Serbjo, zachowajće swěru swojich wótcow rěč a wěru.“ Tute słowo je napisane w třoch rěčach, tak zo so tež Němcam a potomnikam serbskich wupućowarjow posrědkuje hłowny zaměr Kilianoweho žiwjenja: zachowanje Serbstwa a zachowanje čisteje wěry.

Po witanskich słowach wosadneho fararja Albrechta Ehrlera z Hrodzišća přepo-

Trudla Malinkowa rysowaše žiwjenske stacije Kiliana a hódnoćeše jeho wuznam jako farar, kěrlušer a nawoda wupućowarjow.

da so pomnik zjawnosći. Superintendent Malink porěča wo wuznamje Kiliana a pomodli so z jeho słowami. Zhromadženych postrowichu Wósporski měšćanosta Michael Staudé, John Petrik wot Założby za serbski lud, Měrcin Wirth jako předsyda Serbskeho ewangelskeho towarstwa a wumělc Ralf Reimann. Charles a Walther Dube ze Serbina přepodaštaj pjenježny dar, pokazuju z tym, zo je pomnik tež wuraz džakownosće ameriskich Serbow. Swjatočnosć wobrubichu wosadni dujerjo. Zhromadzeni zanje sechu kěrłušej „Pój, wutroba, a wjesel so“ a „Njeh Bohu džakuje“, kóždy w swojej serbskej abo němskej maćeršćinje.

Program w słowje a hudźbje

Po swjatočnosći při pomniku podachu so wobdźělnicy do Kotečanskeje cyrkwyje, hdžež předstaji so Kilianowe žiwjenje ze słowom a spěwom. Trudla Malinkowa rysowaše žiwjenske stacije Kiliana, při čimž so na jeho swójske dopomnjenki zloža. Spěwar Gerald Schön z Drježdźan přednjese, přewodžany na pišćelach wot ⇒

200lětny narodninski jubilej fararja Jana Kiliana

⇒ swojeje mandželskeje Oksany, džewjeć Kilianowych pěsnjow, ke kotrymž njebě wón jenož tekst, ale tež melodiju napisać. Wopytowarjo cyrkwinskeho dnja w Bukecach 2005 program zdžěla hižo znajachu, dokelž bě so na podobne wašnje hižo tam z wulkim wuspěchom předstajili. Z wutrobitym aplawsom džakowachu so přitomni za přeswědčiwu wukon w małej Kotečanskej cyrkwi.

Jan Malink

Swjedžen serbskeje poezije

Jan Kilian „přeswědčuje ze sylnymi wobrazami a dokonjanej řeču, jeho móc słowa a hibićiwosć wuraza docpěje serbska poezija hakle zaso z Čišinskim“, pisa zestajerka Kilianowych basnjow Trudla Malinkowa w 43. zešiwku Serbskeje poezije, wudatym wot Kita Lorenca w léce 1999. Na wědomostnej konferency je prof. Ludger Udolph w swojim přednošku basniske a přeložerske džěto Kiliana tehorunja wysoko hódnoćil a jeho wobsahowu hlubokosć a rytmusowe začuće wuzběhnyl. Bjez džiwu tuž, zo je Trudla Malinkowa měta ideju za počesćenje basnika a kěrlušerja ze swjedženjom serbskeje poezije. Za to je narěčała basnika Benedikta Dyrlicha, kiž je jako předsyda Zwjazka serbskich wumělcow ideju zwoprawdžil.

Přednošk Jana Kilianoweje basnje „Ow wola lubosće“ w dohromady wosom řečach tworješe skutkowny zawod na wšěch sydow zarjadowanjach 33. swjedženja serbskeje poezije. Běše to wosebite řečno-poetiske dožiwjenje, Kilianowu hornjoserbsku lyrisku twórbu (Měrana Cušcyna, Jurij Koch, Dorothea Šoćina) tež w arabskej (Adel Karasholi), českej (Milan Hrabal, Jit-

ka N. Srbová), delnjoserbskej (Pěťš Janaš, Měto Pernak), francoskej (Měto Pernak), jendželskej (David Zersen), němskej (Peter Huckauf, Beata Nastickec, Norbert Weiß) a pólskej řeči (Urszula Usakowska-Wolff, Janusz Wójcik) slyšeć. Benedikt Dyrlich je za to basnikow, přeložerjow a sobuorganizatorow z tu- a wukraja zdobył, kiž wobdžělichu so na čitanjach w Měšćanskej bibliotece w českich Warnočicach (23.09.), w Bukečanskej cyrkwi (24.09.), w Džiwadle na hrodže w Budyšinje (25.09.), we Wojerowskim hrodže (26.09.) a w tamnišim Lessingowym gymnaziju (27.09.), w Samostatnej ewangelsko-lutherskej cyrkwi w Depsku (09.10.) a w pólskim Opolu (19.10.).

Zdobom předstajichu poeća swójske twórby, kiž so do wobtuka počesćenja kěrlušerja, fararja a wupućowarja Jana Kiliana hodžachu.

Za zarjadowanja dyrbjese so tuž tójšto lyriskich twórbow přeložić. Najwjac Kilianowych twórbow do němčiny je Kito Lorenec přebasnił, někotre tež Róža Domašcyna; wonaj čitaštaj z Kilianowych a swójskich twórbow we Wojerowskim hrodže zhromadnje z dalšimi wobdžělnikami swjedženja poezije. Do cyrkwe w Depsku je Pěťš Janaš zešiwk z džesać wot njeho do delnjoserbskeje řeče přeloženymi basnjemi sobu přinješt. Zdobom měješe tam kěrluš „Ow wola lubosći“, zanjeseny wot ⇒

Lětuši 33. swjedžen serbskeje poezije bě wěnowany Janej Kilianej. Jón wuhotowachu basnicy wšelakich narodnosćow mjez druhim w Bukečanskej cyrkwi. Foto: E. Sprigade

Měrana Cušcyna

Daloko domoj

wupućowar wije do nadžije
duchownu dróhu swobody
do pěškojteje zemje rěku moluje
z njej přewinyc chce suchotu
kamjentne ščežki a rozpuće

slědy styska kurjawa wobdawa
mróčački balmy farmy kwětkuja
po lětach dwěle rozsuda wostabja
prašenje něhdy bě hdže doma je
hać wótcow rěc a wěra wostanje
mjez časnosću a wěčnosću
plan boži drje wodži čłowjeka
doprědka a wróco zabiba

za morjom wichor womjelknje
z daliny žołmy kěrluš znošuja
z kužoła słowa wizije wjazaja

Měrana Cušcyna

Daloko domoj

wudrogowar wuwijo z nažeje
duchnu drogu k lichoše
do pěškow zemje mólujo rěku
z njeju suš co pšewinuš
rozpuš sčazki kamjentne

styska slědy wesrjez kurjawy
farmam pšikwitu balmjane mrokawy
z lětami cwible nad rozsudom slabje
pšašanje pjerwejsne było zo dom
wěra rěc wóscow lěc dalej stej w njom
mjaz časnosću a nimjerstwom
plan bóžy wóži drje luži
naprědk a naslědk pógiby nuži

za mórjom wumjelknu wiharje
z dali žwały spiwaju kjarliže
žrědlica ze słow wuwěžo wizije

do delnjoserbsčiny přebasnił Fabian Kaulfürst

Měrana Cušcyna

In der ferne daheim

webt der auswanderer hoffnung
in jene straße freiheitsgeist
malt er in den sand den fluss
durststrecken und schotterwege
er überwinden muss

spuren der sehnsucht in nebel gehüllt
auf farmen die baumwollblumen wiegen
nach jahren die zweifel verfliegen
nach fragen wo heimat einst war
ob der ahnen sprache und glaube bleibt
zwischen zeitlichkeit und ewigkeit
des schöpfers plan wohl den menschen regt
vor und zurück bewegt

die meeresstürme verhallen
aus der ferne wellen kirchenlieder singen
aus der quelle wortvisionen klingen

200lětny narodninski jubilej fararja Jana Kiliana

⇒ chóra Łužyca, swoju delnjoserbsku prapremjeru.

Lyrika a hudźba běštej na zarjadowanjach swjedźenja poezije wusko zwjazanej: Tak wobrubichu čitanja tež Tomasz Nawka na dudach we Warnočicach, spěwarka Anja Mertin a jeje přewodźowar na piščelach Tobias Segsa w Bukečanskej cyrkwi, Gregor Kliem na akordeonje a klawěrje w Budyskim Dźiwadle na hrodze, spěwar Gerald Schön a jeho mandželska pianistka Oksana Weingardt-Schön we Wojerowskim hrodze. Hłownje zaklinčachu Kilianowe twórby a wopytowarjo zarjadowanjow swjedźenja poezije móžachu w derje přemyslenej a přijomnej wotměnje słowam a melodijam sčěhować. Zdobom zblíži so jim žiwjenje a skutkowanje Jana Kiliana z informacijemi, swětlowobrazami a małej pućowanskej wustajeńcu.

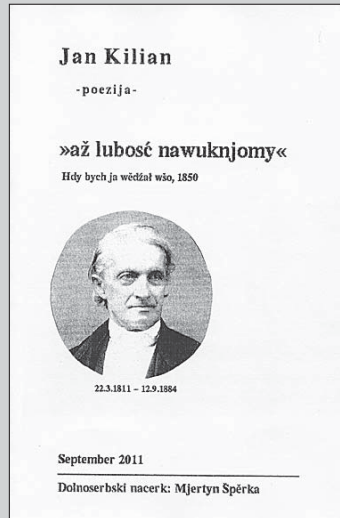
Nimale 50 basnikow a hudźbných wumělcow bě na zarjadowanjach 33. swjedźenja serbskeje poezije wobdźělených a njeje móžno na tutym městnje wšitkich mjenować. Tola wšitcy wobdźěleni su pomhali na wuměsće hódne a dostojne wašnje na serbskeho fararja a kěrlušerja Jana Kiliana spominać a jeho tworjenje a skutkowanje před zabyćom wuchować.

Měrana Cušcyňa

Kěrlušy Kiliana delnjoserbsce

K 200. jubilej Jan Kilian je wučer na wuměnkju Pěťš Janaš alias Mjertyn Špěrka přeložil někotre jeho kěrlušy do delnjoserbsčiny a je zestajil do małego zešiwka. 24stronska knižka wobsahuje dźesać spěwow, kotrychž hornjoserbske originale namačaja so pak w 1999 w rjedže Serbska poezija wušłym zešiwku z Kilianowymi twórbami pak w nowych serbskich Spěwarskich z lěta 2010. Tekstam je zestajer přidał někotre fota wo serbskich wupućowarjach a wo swojim wopyće pola potomnikow texaskich Serbow w léče 1992.

Wo nastaću małego zběrnika přeložer a zestajer Pěťš Janaš praji: „Sym swoje Kilianowe přenjesenja do delnjoserbsčiny do małego zešiwka dał. Knjez Dyrlich

Wot Pěťša Janaša wudaty zešiwk z dźesać kěrlušemi Jana Kiliana w delnjoserbsčiny

je wina, wšak je prosyt wo jedyn přeložk, ale mi su so Kilianowe teksty jara lubili, a tak je jich wjac nastalo.“ Na swjedźenju serbskeje poezije 9. oktobra w delnołužiskim Depsku je Pěťš Janaš swój mały zběrnik předstajil a chór Łužyca pod nawodom Lubiny Žuroweje je z njeho kěrlušy „Ow wola lubošći“ zanjesł.

Na zarjadowanjach k jubilej Kiliana je so ze wšelakich stron wospjet prašenje stajilo, čehodla so žadyn z jeho kěrlušow w nowych delnjoserbskich spěwarskich njenamaka a dotal ani jedyn w delnjoserbsčiny njepředleži. Džak prócy Pěťša Janaša z Choćebuza maja nětko tež Delnjoserbja skladnosć, spěwar rjane duchowne spěwy Jana Kiliana.

T.M.

Tež w Americe 200. narodniny Kiliana wopominali

Z bohatym programom woswjećichu lutherscy křesćenjo w Americe dnja 20. a 21. oktobra 200. róčnicu narodnin Jana Kiliana na kampusu Concordia University Texas w texaskej stolicy Austinje. Pod na-

wodom prezidenta university dr. Thomasa Cedela běchu so pripravowali tři zarjadowanja: wustajeńca z historiskimi eksponatami z muzeja towarstwa Texas Wendish Heritage Society w Serbinje,

Kilianowy spěwny swjedźeń a sympozij z přednošowarjami z lutherskich uniwersitow cyłych USA.

Wustajeńcu z dokumentami a dalšimi eksponatami, mjez druhim winowymaj ⇒

Chór Concordia University Texas pod nawodom uniwersitneho hudźbnego direktora prof. Joshua Chai zanjesa na Kilianowym spěwnym swjedźenju w texaskej stolicy Austinje kěrlušy Jana Kiliana w jendźelskej, němskej a serbskej rěči.

Foto: Concordia University Texas

200lětny narodninski jubilej fararja Jana Kiliana

⇒ škleńcomaj, kiž něhdy Janej Kilianej a jeho mandželskej slušeštej, sej mnozy wobhladachu. Žony ze Serbina w serbskej drasće pod nawodom knjeni Vivian Dube, nětčišeje prezidentki Texas Wendish Heritage Society, wujasnjowachu wopytowarjam wustajene wěcy. Člon serbskeho towarstwa knjez Weldon Mersiovsky přewjedže za studentow a docentow uniwersity kursy wo serbskej genealogiji.

Štwórtk wječor, 20. oktobra, wotmě so w awli uniwersity, kotraž so zdobom jako cyrkej wužiwa, Kilianowu spěwny swjědžen. Chór Concordia uniwersity pod nawodom prof. Joshua Chai, uniwersitneho hudźbnego direktora, zanjese mnoho Kilianowych kěrlušow a wjedžeše tež přislušarjow do zhromadneho spěwanja. Spěwaše so w jendželskej, němskej a serbskej rěči. Někotre sola so serbsce zanje-

sympozij wuslědk wurisanja we wšěch 40 lutherskich uniwersitach USA, kotraž su sobustaw Lutheran Educational Conference of North America (LECNA) (Lutherska kubłanska konferenca Sewjerneje Ameriki). Pod nawodom dr. Williama Hamma, prezidenta LECNA, bě komitej najlěpše wudžetki wuzwoliť a wosom uniwersitow na sympozij přeprošyť. Tak běchu profesorjo z dalokeho zapada, kaž ze stata Washingtona, a z daloko wuchoda, kaž ze stata South Carolina, přitomni. Přednošowarjo mytowachu so ze stipendijom we wysokosći 500 dolarow. Załožba Thrivent Financial for Lutherans sympozij financielnje podpěraše.

Jako přeni přednošowaše dr. Ray Martens, prezident Concordia University Texas na wuměnk, pod titulom „Předewšěm Serbja“ wo serbskim namrěwstwje

Na Janej Kilianej wěnowanym sympoziju přednošowaše wosom profesorow lutherskich uniwersitow ze wšelakich kónčin USA. Dr. Ray Martens (zady naprawo), prezident Concordia University Texas na wuměnk, referowaše wo serbskich korjenjach tuteje uniwersity.

Foto: Concordia University Texas

sechu. Profesor Chai, kiž je sam wurjadny tenor, spěwaše Kilianowu hymnu „Zbudźenje za Serbow“ w serbskej rěči. Serbsčinu njeje spěwarjow do toho nichtó wučil, jeje wurjekowanje přewzachu z Kilianoweje CD, kotraž bě w septembru we Łužicy wušła. Mjez spěwami čitaše so wosom tekstow z pjera Jana Kiliana.

Nimo Kilianowych twórbow, kiž najwjetši podžěl wučinjachu, spěwachu so tež někotre kěrluše Martina Luthera a dalše, kiž běchu w 19. lěstotku w Americe nastali. Tak běše spěwny swjědžen zdobom ameriski, lutherski a serbski.

Wědomostny sympozij wotmě so pjatk, 21. oktobra, wot 9.00 do 16.00 hodź. Wosom profesorow lutherskich uniwersitow ze wšelakich kónčin USA přednošowaše wo namrěwstwje a wizijach svojich institucijow přez lětdžesatki a samo lěstotki – wšo na česć Kilianowych 200. narodnin. Pod titulom „Pochad a wizija“ bě

uniwersity. W swojim referaće dr. Martens definitywnje zwěsći, zo bě přemóžaca wjetšina załožerjow uniwersity w lěće 1923 serbskeho pochada. Běchu to potomnicy serbskich sydlerjow ze Serbina a dalších serbskich wosadow we wokolinje.

Přednoški a diskusije po kóždym přednošku, kotraž nawjedowaše dr. Debra Allen, profesorka stawiznow na Concordia uniwersiće, so natočichu a runočasnje wusylachu, tak zo móžachu je zajimcy po wšěm swěće cyle aktualnje při swojim kompjuteru widžec a slyšec.

Dr. David Zersen, prezident Concordia uniwersity na wuměnk, skutkowaše jako poradźowar jubilejnych zarjadowanjow a jako moderator sympozija. „Bě to jara dobre a derje organizowane wopomnjeće Kiliana“, praji Zersen, „kiž skrući mjezsobne zwiski mjez Ameriku a Łužicu.“

dr. David Zersen

Jan Kilian

- ❖ serbski basnik, přeložowar a publicist
- ❖ załožer starolutherskich wosadow we Łužicy
- ❖ duchowny nawoda poslednjeho wulkeho wupućowanja starolutherskich z Pruskeje a najwjetšeho wupućowanja Serbow z Łužicy
- ❖ wótc Ew.-luth. cyrkwy Missouri synody w Texasu

22.03.1811 narodženy w Delanach pod Čornobohom jako syn žiwnosćerja Pětra Kiliana a jeho mandželskeje Marje, rodź. Matek

1826–1831 wopyt gymnazija w Budyšinje

1831–1835 studij teologije w Lipsku

1835–1837 pomocny předar pola fararja Michała Mjenja w Bukcach

1837 wopyt misionkeho wustawa St. Chrischona w Baselu

1837–1848 farar w Kotecach

1841 sobustaw Hornjołužiskeje towaršnosće wědomosćow w Zhorjelcu

1843 załoženje starolutherskeje wosady Wukrančicy / Klětno

1845 iniciator Kotečanskeje peticije

1847 sobustaw Maćicy Serbskeje

1848–1854 farar we Wukrančicach / Klětnom

1848 zmandželenje z Marju Gröšlec ze Žarkow, mandželskimaj narodži so džewjeć džěć, wot kotrychž pjeć wotrosće

1854 wupućowanje z nimale 600 Serbami do Texasa

1855 załoženje sydlišća Serbin

1855–1883 farar, do lěta 1872 tež wučer w Serbinje

1855 přistup k Ew.-luth. cyrkwi synody Missourija, Ohija a dalších statow (Missouri synoda)

1858 přenje šćěpjenje wosady

1870 druhe šćěpjenje wosady

1881 smjerć mandželskeje

12.09.1884 Jan Kilian zemře w Serbinje

T.M.

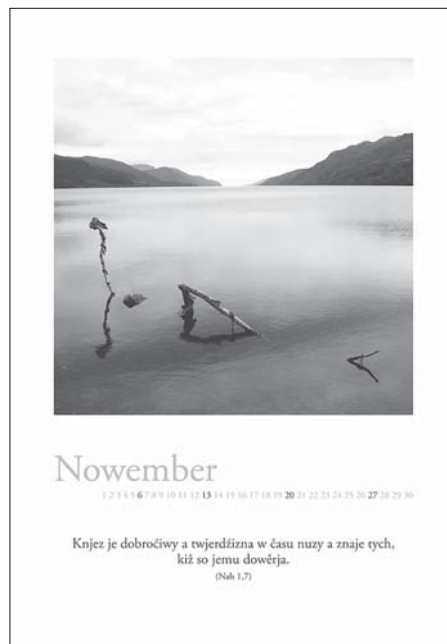
Cyle léto wjeselo

W dżécátstwje slušeše prosće k temu: taler z podobiznu Handrija Zejlerja a serbsce popisanej kromu. Wušiwanki ze serbskim pobožnym prajidmom abo hronom posrědkowachu tehdy něšto žiweho, byrnjež ze zańdženého časa. Začuwach prócu a lubosc wušiwarki abo wušiwarja. Štó drje je předtohu načisnył, po kotrejž je so wšo tak spodobnje radziło? Njebý podobna pyšenka tež džensa móžna byta?, bě moja mysl. Tuž woprašach so swojeje džwki, kiž studuje w Berlinje medijowy design, hač njebý mi zhotowiła lětnu nasčěnowu protyku ze serbskimi bibliskimi hronami. Na hodownym blidže w zašłym léce wona potom ležeše, a mam kóždy džej swoju radosc, hdyž na nju hladam. Anja je k měsačnym hronam z Ochranowskich hesłow swojske fota wupytała, nic

bjez humora. Z chutnosću začuwanja je wšitko grafisce wuhotowała a čišćeć dała. Na nowemberskim łopjenje je widžec šotiski jězor Loch Ness, hačužki přědku dopominaja na stworjenje Nessie, kiž pječa w nim bydli. Wobraz mje w zwisku z hronom na to dopomina, zo drje su naše předstawy a fantazije skromne porno temu, štož njehodži so ani zwobraznić ani wopisać, ale jeniče z Božej hnadu dodnić.

Njeh je dowolene so prašec čitarki a čitarjow Pomhaj Bóh: Maće tež Wy w přiwuznistwje, mjez znatymi abo přecelemi kreatiwnych ludźi, kiž džělaja ze serbskim (bibliskim) słowom? Abo džělaja traš sami na tutym polu? Chowaće doma historiski wudžětk ze serbskim (bibliskim) słowom? Zawěsće by Pomhaj Bóh wozjewił wo nim powěsć a wobraz. **Christiana Piniekw**
Nowemberske łopjeno serbskeje protyki z měsačnym Ochranowskim hronom

Foto: A. Piniekek

W texaskim Serbinje 23. serbski swjedžen woswjećili

Wustup Čiskowskeje rejowanskeje skupiny na 23. Wendish Fest w Serbinje

Samsnu njedzelu, 25. septembra, jako so we Łužicy ze swjedženskiemi kemšemi we Wukrančicach a z postajenjom pomnika w Kotecach na 200. narodniny fararja Jana Kiliana spominaše, woswjećichu potomnicy Serbow w Texasu swój tradicionelny Wendish Fest. Bě to lěta hižo 23. swjeho razu. Kaž kóžde léto zahaji so swjedžen dopońdja w Serbinskej cyrkwi z kemšemi w jendželskej a němskej řeči. Po tym běchu wšitcy přeprošeni na bliske wjesne swjedženišćo, hdžež běchu čłonojo texaského serbského towarstwa wšo za čelne derjeměće svojich hosći přihotowali. Na wosebitych stejiščach demonstrowachu so tradicionelne wašnja, kaž zhotowjenje nudlow a kołbasy. Wustajene běchu stare awta a traktory. W serbskim mu-

zeju móžachu wopytarjo wustajeńcu wopytać, sej knihi wo Serbach kupić, so ze swójbnymi stawiznami zaběrać a sej wobhladać, kak Sandra Matthijetz a Susan Unger we wšelakich technikach serbske jutrowne jejka debještej. Na swjedženišću piskaše texasko-česka kapala Kovanda's Czech Band předewšěm česku ludowu hudźbu. Wjeršk swjedženja bě wustup rejowanskeje skupiny z Čiska, kotraž bě hižo druhu raz přeprošenje do Serbina sčehowała a na tamnišim serbskim swjedženju kulturny program wuhotowała. Zarjadowarjo swjedženja, čłonojo Texas Wendish Heritage Society, so wjeselachu, zo bě wjac hosći hač wočakowano na lětuši Wendish Fest přišło a zo bě wothłós na njón jara dobry. **T.M.**

Čiskowčenko z někotrymi swojimi hosćićelemi před serbskim muzejom w Serbinje Foće: S. Matthietz

Chronika Łazowskeje wosady

Dwě léce je Łazowčan Heinz Menzel akty Łazowskeje wosady, kotraž so w Zhorjelcu chowaja, přehladať a sej wupiski wo najwažnějších podeńdženjach zhotowił. Na tutym zakładze je zestajił wobšěrnú chroniku.

Na započatku knihi su swěru wupisane stare chroniki, na příklad zapiski fararja Hantuša z léta 1750. Potom sčěhujaja zapisky wosadnych wsow, wopisanje wosadneho žiwjenja, liscina fararjow, twarske stawizny cyrkwy a jeje wuhotowanja. Wobšěrnje dokumentuja so stawizny wosadneho kěrchowa a Běłocholmčanskeho pohrjebnišća. Wopisujaja so wšelake narowne pomniki, pomniki za padnjonych swětowej wójny a naliča so wosoby, kiž su w zwisku z kóncem 2. swětowej wójny wo žiwjenje přišli. Dale su zapisane ležownosće wosady, fararjo, kiž su z njeje wušli, wšelake cyrkwinske koncerty a swjedenje kaž tež wowanje Jurja Malinka w času fašizma

a mordarstwo w Radskej 1929. Chronika so kónči z naspomnjenjom založenja Założby za serbski lud we Łazowskej cyrkwi 1991, z wopisanjom cyrkwy jako přebywanišća njetopyrjow a ze wšelakimi zajimawosćemi a kuriozitami, kotraž je awtor při slědženju we wosadnym archiwje zezběrať.

Wulka lěpšina knihi je, zo so zložuje na originalne zapiski a na wučahy z wozjelisnjow, kiž su zapisane na kóncu knihi. Druhdy namaka so zmylk we wotpisku, štož pak nazhoniteho čitarja njemyli. Lěpšina originalneje dokumentacije ma wšak njedostatk, zo so njepodawa čitarjej běžny wobraz wo stawizniskim wuwicu wosady, ale bóle zběrník z materialom.

Za Serbow je wažne, zo wobkedžbuje so serbski podžěl cyle samozrozumliwje. Tak su na příklad dokumentowane wšitke datalne Łazowske zwony tež ze swojimi serbskimi napismami. Zapisane su tež wšitke

dwurěčne narowne pomniki, kotrychž wšak bohužel wjele njeje. Zajimawa je na stronje 53 statistika pačerskich džěci wot 1899 do 1927. Něhdze 60 džěci sluješe do jedneho lětnika. Z nich bě do 1. swětowej wójny wjetšina serbska, po tym pak hižo nic. Z wuhnaćom fararja Malinka 1938 so žana serbska konfirmacija wjac njewotmě.

Knih, kotraž bohužel žanu titulnu stronu nima, je wěnowana zaslužbnemu duchownemu Łazowskeje wosady Handrijej Zejlerjej. Wšelaki material so w chronice k jeho wosobje poskića: protokol při jeho začehnjenu na faru, jeho narěč při poswjećenju zwonow, wopisanje misioniskeho swjedenja 1845 a dokumentacija k Zejlerjowemu pomnikej na torhošću. Günther Wjenk z Drěwcow je knihu swěru přehladať a wšelaki material dodať. Mnohe historiske fota a dokumenty wobohaceja Łazowsku chroniku, kotraž je tež přidaty wosobowy register. Čiśćaťa je so wona w džěłarni za zbrašenych we Wojerecach. Knih, so dostojnje zarjaduje do rjadu wosadnych chronikow, w kotrychž so serbski podžěl w prawej měrje wobkedžbuje.

Jan Malink

Heinz Menzel: Zur Geschichte der Evangelischen Kirchengemeinde Łohsa. Wojerecy 2011, 171 str.

Dwurěčne kermušne kemše

Njehladajo na bohaty poskitk zarjadowanjow składnostnje 200. narodnin Jana Kiliana běchu sebi Bukečeno předewzali, na wosebite wašnje tuteho wuznamneho syna wosady počesćić. Zložuju so na nazhonjenja z hižo wjacelětnym přewjedenjom serbskich popołdnjow zwažichu so na dwurěčne němsko-serbske kemše 23. winowca. Nahladna ličba wěriwych – Němcy a Serbja Bukečanskeje wosady kaž tež kemšerjo z wokolnych wosadow – bě do z cyrkwinymi chorhojemi swjatočnje wupyšneho Božeho domu přichwatať. Po zahajenskej hudźbje zwjazaj wosadny farar Thomas Haenchen z postrowjenjom kemšerjow hódnoćenje žiwjenja a skutka Jana Kiliana. Chór Budyšin pod nawodom Michała Jancy mjez druhim tež z twórbami Jana Kiliana k poradženju Božej služby na wumělsce dostojnje wašnje přinošowaše a hnydom po postrowje přeni spěw zanjese.

Za serbski džěl Božej služby běše wo-

sada fararja Cyrila Pjecha z Berlina přeprošyť. Po zawodnych słowach modleše so wón serbsce z wosadu 150. psalm. Wšitke kěrluše spěwachu so po štučkach wotměnjejo serbsce a němsce.

Tekst předowanja wo Jezusu a bohatym młodźencu z ewangelija po Marku wukładowaše so wosadze serbsce a němsce. Z kedžbnosću sluchachu serbscy wosadni na słowa fararja Pjecha wo aktualnych globalnych financnych problemach. Farar Haenchen sposrědkowa wosadze zajimawe mysle k zaměrej w teksće předowanja mjenowaneho młodźenca, być dospotny. Pola připosłucharjow zawostajštej wobaj džělej předowanja přijomny začisć mjezsobneho wudospołnjenja.

Na kóncu Božej služby modleštaj so fararjej z wosadu serbsce a němsce. W serbskej rěči přednesene próstwy za naše serbstwo a za dobre počahi k němskemu susodej bychu prawdžepodobnje

Fararjej Thomas Haenchen z Bukec (naprawo) a Cyril Pjeh z Berlina Foto: A. Zoba

tež w zmysle Jana Kiliana byli. Z po zohnowanju wot chóru Budyšin zanjese- nym spěwom „Knjezowy jandžel“ so tuta rjana swjatočna Boža služba zakonči. Wutrobny džak za wšitku prócu, kiž je k poradženju tuteho wurjadneho dožiwjenja přinošowať. **Arnd Zoba**

Z Rakečanskeje Bjesady

Serbske kěrluše slujeja nětko přeco husćišo do Božej služby w Rakecach. K jubilejnej konfirmaciji w septembur spěwachu kěrluš „Jezu, přjedy dží“ serbsce wosebje radostnje či kemšerjo, kiž swjećachu swój diamantny abo złoty konfirmaciski jubilej. 1941, 1951 a tež 1961 so w našich wosadnych wsach hišće samozrozumliwje wšědnje serbsce rěčeše. Młódsi sluchachu tutu rěč

tehdy jako wobchadnu rěč swojich staršich a džědow a wowkow. Nětko su to prawnučki jubilarow, kiž w Krabatowej skupinje pěstowarnje CSB w Rakecach ze serbsčinu wotrostuju. Hižo něšto lět slujeja k žnjowodžaknemu swjedenju tež přinoški džěci w serbskej rěči. Nětko přihotujemy swoje tradicionelne němsko-serbske kermušne kemše. Přeni raz su při tym wosadni za-

přijeći, kiž so na Rakečanskej Bjesadze wobdžěleja. Přeprošujemy wutrobne na dokermušny wječork z dujerskej a pišćelowej hudźbu, kiž wotměje so pjatk, 4. nowembra, w 19.30 hodź. w cyrkwi. Němsko-serbske kermušne kemše swjeća so njedzelu, 6. nowembra, w 9.30 hodź. Přichodny wječork Rakečanskeje Bjesady budže 25. nowembra w 19.00 hodź. w farskej bróžni. Dr. Ludwig Ela přednošuje wo wuwicu serbskeho rěčneho a sydenskeho teritorija. **A. Simonowa**

Powěšće

Chór a orchester SLA wuhotowašej we Łazowskej cyrkwi koncert składnostnje 20lětného jubileja založenja Załožby za serbski lud.
Foto: A. Kirschke

Łaz. Składnostnje 20lětného wobstaća Załožby za serbski lud wotmě so srjedu, 19. oktobra, swjedźenske zarjadowanje we Łazowskej cyrkwi. Wosadny farar Gnüchtel móžeše mnohich Serbow a dalších zajimcow witać do Božeho domu, w kotrymž bě so dnja 19. oktobra 1991 dokument wo založenju załožby podpisać. Předstaji so filmowa dokumentacija wo tehdyšim swjatočnym akće. W swjedźenskej narěči hódnoćeše předsyda rady Załožby za serbski lud Lejna Theurichowa wuwieće załožby w minjenymaj lětdžesatkomaj. Wopomnjenske zarjadowanje wobzamkny koncert Serbskeho ludoweho ansambla, w kotrymž zaklínčachu twórbu wjacorych serbskich komponistow.

Praha. W Serbskim seminarje w Praze wopominaše Towaršnosť přečelow Serbow (SPL) sobotu, 15. oktobra, wuznamneju přečelow Serbow a zaslužbneju českeju sorabistow, před 125 lětami narodženeho uniwersitneho profesora Josefa Pátu a před dwěmaj lětomaj zemrěteho gymnazialneho wučerja Jiříja Mudru. Předsyda SPL dr. Petr Kaleta předstaji na zarjadowanju swoju nowu knihu wo Jiříju Mudrje, kotruž bě towaršnosť zhromadnje z Maćicu Serbskej wudała. Zdobom pokaza so film z lěta

1996, w kotrymž bě Jiří Mudra wjackróć widzeć a slyšeć.

Wětošow. Njedźelu, 23. oktobra, wuhotowa Serbski muski chór Delany nazymski koncert w Serbsko-němskej dwójnej cyrkwi we Wětošowje. Něhdže 60 wopytowarjam zanjesechu spěwarjo pod nawodom dirigenta Michała Jancy serbske, česke, ruske, słowakske, němske a łacónske pěsnje a kěrluše. Program připowědžeše předsyda chóra Janek Wowčer w hornjoserbskej, delnjoserbskej a němskej rěči. Do koncerta předstajichu dźěći z Witaj-skupiny Wětošowskeje pěstowarnje pěśni a rejku.

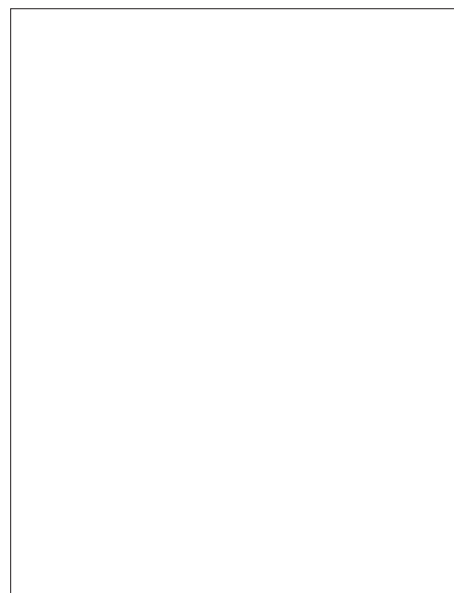
Mužakow. Njedawno je so tu zakónčił dlěšodobny němsko-pólski projekt „Stawizny dožiwić – naše zhromadne serbske korjenje“. We wobłuku projekta su zajimcy z Němskeje a Pólskeje slědžili za serbskimi korjenjemi Mužakowskeje wosady. Šěsć přednoškow bě so k temu přewjedło. Nimo teho wulečachu sej wobdźělnicy na slědach Serbow do Slephego a do Žarow w pólskim džělu Łužicy. W sprócnjowym džěle su někotre žony zešli Mužakowsku serbsku drastu za sebjě a dźěći. Wo wuslědkach projekta ma hišće lětsa wuńć brošurka z titulom „Na slědach serbskich korjenjow w Mužakowskej wosadze“. W radnicomaj w Mužakowje a w pólskej Łęknicy chcedza postajić informaciske tafle wo serbskich stawiznach tudyšich kónčin w němskej, serbskej, pólskej a jendźelskej rěči. Z wobzarowanjom pak dyrbjachu wobdźělnicy projekta zwěšćić, zo so jenož mało ludźi w Mužakowje za to serbske zajimuje. Tamnišim wobydlerjam su šleske korjenje wažniše hač serbske.

Dary

W septembru je so darilo za Serbske ewangeliske towarstwo 500 eurow a 50 eurow a za Pomhaj Bóh 42 eurow a 36 eurow. Bóh žohnuj dary a daričelow.

Spominamy

Před 225 lětami, 2. nowembra 1786, zemrě w Małym Wjelkowje sobuzaložer tamnišeje Ochranowskeje wosady **Matej Dołhi**. Narodženy jako burski syn w Dobrošecach pola Malešec, přizamkny so zahe Ochranowskemu hibanju a chodžeše jako lajski předar po serbskich wsach. 1744 přistaji sej jeho Friedrich Caspar von Gersdorf, kiž bě přiwuzny Zinzendorfa a přiwisnik Ochranowskich, jako dohladowarja na svojim ryčerkuble w Čichořicy. W tudyšim hrodže zarjadowachu modlernju, přenje zhromadźenišćo Ochranowskeje wosady mjez Serbami. 1747 kupi sej Matej Dołhi ryčerkubło w Małym Wjelkowje. Jako dyrbjachu Ochranowscy po smjerći von Gersdorfa 1751 Čichořicu wopušeć, přewostaji Matej Dołhi swoje ryčerkubło za nabožne džěło. W jeho knjejskim domje namakachu nachwilnje nowy domicil a na jeho ležownosćach nastawaše w přichodnych lětach kolonija Mały Wjelkow, kotraž sta so ze srjedžišćom skutkowanja

Ochranowskich mjez serbskim ludom. 1757 předa Matej Dołhi ryčerkubło na wosadu a naktwari sej swojski dom w Małym Wjelkowje, w kotrymž hač do swojeje smjerće bydleše. Dom džensa hišće steji a so jako fara wužiwa. Na Ochranowskim pohřebnišću w Małym Wjelkowje je row Mateja Dołheho zdźeržany. We wsy je po nim dróha pomjenowana. T.M.

Přeprašujemy

W nowembru wysyla so ewangeliske Słowo k dnjej w serbskim rozhłosu.

- 05.11. sobota**
14.30 wosadne popoładnje w Bukecach
- 06.11. dopředposlednja njedźela cyrkwinskeho lěta**
10.00 kemše z Božim wotkazanjom w Budyšinje w Michałskej z kemšemi za dźěći (sup. Malink)
12.00 nutrnosť w serbskim rozhłosu (sup. Malink)
- 13.11. předposlednja njedźela cyrkwinskeho lěta**
08.30 kemše z Božim wotkazanjom w Poršicach (sup. Malink)
- 16.11. pokutny dzeń**
08.20 nutrnosť w serbskim rozhłosu (sup. Malink)
- 26.11. sobota**
15.00 ekumeniske wosadne popoładnje w Drježdžanach w cyrkwi swj. Jozefa (sup. Malink)
- 27.11. 1. njedźela adwenta**
12.00 nutrnosť w serbskim rozhłosu (sup. Malink)
14.00 wosadne popoładnje w Slepom (sup. Malink)
- 04.12. 2. njedźela adwenta**
14.00 kemše w Budyšinje w Michałskej (sup. Malink), po tym adwentnička na farje

Pomhaj Bóh
časopis ewangeliskich Serbow
ISSN 0032-4132

Wudawačelej: Serbski wosadny zwjazk, Serbski kěrchow/Wendischer Kirchhof 1, 02625 Budyšin/Bautzen; Serbske ewangeliske towarstwo z.t., Privatny puć/Privatweg 21, 02625 Budyšin/Bautzen
Zamolwita redaktorka: Trudla Malinkowa, Goethowa/Goethestraße 40, 02625 Budyšin/Bautzen (tel./fax: 03591/600711, e-mail: PomhajBoh@gmx.de)
Čisć: MAXROI Graphics GmbH, Zhorjelc
Postvertriebsnummer: F 13145

Zhotowjenje a rozšěrjenje: Ludowe nakładnistwo Domowina, Tuchmacherstr. 27, 02625

Abonement a dary: Serbske ewangeliske towarstwo, Konto-Nr. 1 000 083 167, Kreissparkasse Bautzen, BLZ 855 500 00

IBAN: DE03 8555 0000 1000 0831 67
BIC: SOLADES1BAT

Pomhaj Bóh wuchadza měsačnje. Spěchuje so wot Załožby za serbski lud, kotraž dóstawa lětnje přiaražki Zwjazka, Swobodneho stata Sakskeje a Kraja Braniborskeje.

Lětny abonement plaći 8 eurow.